

De wandeling.

met **Monique Verhulst** en **Cock Gorisse**

TEKST & FOTO'S: **KOOS DE WILT**

De Heilige Driehoek in het Brabantse Oosterhout is de enige plek in Nederland waar nog een combinatie van drie actieve kloosters bestaat: de Onze Lieve Vrouwe Abdij, de Sint-Paulusabdij en Sint-Catharinadal. Het gebied van zón honderd hectaren ligt midden in Oosterhout. De unieke plek wordt met veel inspanning beschermd tegen de oprukkende moderne stedelijke wereld. De muren van de kloosters bakenen het gebied af, waarbinnen de kloosters in alle rust kunnen functioneren. “Waar we nu zitten is het terrein van Sint-Catharinadal”, zegt Cock Gorisse, tot voor kort voorzitter van Stichting Kunst in de Heilige Driehoek. “Het ommuurde terrein wordt bewoond door de zusters norber-

tinessen. De wereld heeft hier enerzijds stilgestaan, anderzijds is er veel veranderd. Als kind kwam ik hier vaak. Mijn overgrootvader was hier tuinman, hij woonde in het poorthuis. Hij was hier opgegroeid en mijn vader deed hier met zijn bedrijf wel klussen. Tot de jaren zeventig zaten de zusters hier achter de tralies binnen, dubbele tralies nog wel. Alleen als ze gingen stemmen, op de KVP natuurlijk, kwamen ze met een geblindeerde bus buiten de muren. De alleroudste zusters weten nog hoe het er aan toeging. Bij de benedictinessen van de Onze Lieve Vrouwe Abdij gaat het nog steeds om bidden, studeren en werken. Ze komen niet buiten de muren en wonen in een tuin van tien hectaren volgens de sobere, contemplatieve regels van Sint-Benedictus. Heel bijzonder vind ik dat hier in zón contemplatieve gemeenschap regelmatig nieuwe aanmeldingen zijn. De Sint-Paulusabdij, aan de andere zijde van De Heilige Driehoek, is van de gemeenschap Chemin Neuf. Die jonge gemeenschap leeft moderner en oecumenisch. Sommigen zijn getrouwd, sommigen hebben kinderen. Daar zit een grote schil van betrokkenen omheen die er komen bidden, studeren, werken en financieel bijdragen. Zij reiken uit naar de wereld.” Met Kunst in de Heilige Driehoek wordt er nog een andere hand uitgestoken naar de wereld. Van 10 juli tot en met 15 augustus is dit het terrein van de tweede editie van een biënnale van internationale allure. De expositie vindt plaats in delen van de kloostergebouwen, de kloostertuinen, de kloosterkerken en in andere monumentale gebouwen van de Heilige Driehoek. De directeur van Biënnale Kunst in de Heilige Driehoek, Monique Verhulst, is druk met de voorbereidingen van de expositie die twee werelden bij elkaar brengt. “In 2017

was het thema ‘Liefde’, deze keer kozen we het thema ‘Hoop’. In 2023 zal het ‘Geloof’ zijn. Het zijn woorden die diepgeworteld zijn in het katholieke geloof maar die ook houvast bieden aan wat kunstenaars doen. Hoop is verbonden met droom en verbeelding, wanhoop en vrees, het is iets dat mensen in beweging zet. De curatoren voor deze editie zijn Hendrik Driessen, voormalig directeur van museum De Pont en kunsthistoricus Rebecca Nelemans. Zij hebben een selectie gemaakt van twintig nationale en internationale kunstenaars, jong en al wat ouder, die met hun kunst een symbiotische verbinding aangaan met de omgeving.”

SINT-CATHARINADAL

Monique Verhulst en Cock Gorisse wandelen naar het 15e-eeuwse hoofdgebouw van Sint-Catharinadal. “Hier bij de entree komt een houten eenpersoonskapel van Maria Roosen, een troostrijk, hoopvol ontwerp”, zegt Verhulst. “Rechts, in de kerk, komen

Kunst in de Heilige
Driehoek wordt een
hoopvolle biënnale tussen
eeuwenoude kloosters.

De kunst moet passen bij de omgeving en als het goed is versterkt ze de ervaring van zowel de kunst als de omgeving.

Hier naast de wijnranken komt een nieuwe sculptuur van Peter Buggenhout die met zijn werk vragen stelt over de toestand in de wereld.

twee albasten sculpturen van Anish Kapoor met aan de wanden daarnaast schilderijen van Marc Mulders, geïnspireerd op zowel de christelijke als islamitische boekverluchting. Dat ambacht werd ook door de zusters in Sint-Catharinadal eeuwenlang beoefend”, geeft Verhulst mee. “Als je in deze omgeving stapt, kom je in andere sferen. De kunst die je hier kunt ervaren moet passen bij de omgeving en als het goed is versterken de werken de beleving van zowel de kunst als de omgeving. De beelden van de Brits-Indiase Anish Kapoor laten dat zien. Kapoor is opgevoed met die verschillende culturen en religies, hij zoekt steeds naar wat achter de dingen schuilgaat. Het gaat hem om de overgang tussen werkelijkheid en illusie, het gebied waar zijn en niet zijn vervaagt. Dat komt

hier in de Heilige Driehoek prachtig tot uitdrukking.” Buiten lopen de dames om de abdij heen, naar een enorme moestuin met daarachter een imposante wijngaard. Gorisse: “Deze op een na grootste wijngaard van Nederland is in 2015 aangelegd en na twee jaar werd hier al de eerste wijn gebotteld. Een bijzondere prestatie van de oudere zusters die dit klooster bestieren.” Verhulst vult aan: “Hier naast de wijnranken komt een nieuwe sculptuur van Peter Buggenhout. De ongepolijste sculpturen van deze Belgische kunstenaar lijken op puinhopen, verlaten ruïnes of archeologische vondsten uit andere tijden. Met zijn werk plaatst hij vraagtekens bij de toestand in de wereld. Door de sculpturen in een vervreemdende omgeving te tonen zoals deze, krijgt zijn werk extra zeggingskracht en daarmee ook het landschap.”

KLOOSTERDREEF

De dames wandelen verder langs de monumentale, met eikenbomen omzoomde Kloosterdreef die de drie kloosters van de Heilige Driehoek met elkaar verbindt. Voor deze dreef maakte Job Koelewijn een installatie waarin gesproken tekst de hoofdrol speelt. Tijdens de wandeling horen de wandelaars de voornamen van honderden mensen die door steeds weer andere stemmen worden uitgesproken, in de hoop op een antwoord. Het werk gaat contact maken en wederzijds respect oproepen. We wandelen nu wel een eigen route, maar de bezoekers van de biënnale beginnen – coronaproof – in het boerengedeelte bij de Paulusabdij. Verhulst: “Waar je ook kijkt zul je kunstwerken zien. Hier op een oud trapveldje zijn vier boompjes geplant ter vervanging van het dode hout van de oude doelpalen. Kunstenaar Maarten Baas wilde altijd al iets doen met doelen. *Growing Goals* moet een werk zijn waarin zowel vanzelfsprekendheid en vervreemding een rol spelen.” De directeur van de biënnale wijst naar de andere kant van het pad waar een enorme installatie wordt verwacht van de Belg Leendert Van Accoleyen. Verhulst: “Met zijn beelden en installaties reikt Leendert letterlijk en figuurlijk naar de hemel. Zijn werk *Transport naar Mars* uit 2019 is een liefdevolle poging om een omgevallen boom weer op te richten en tot leven te wekken. Een beeld van hoop dus dat doet denken aan de wederopstanding.” Iets verderop zal Maria Roosen de afrastering van het naastgelegen weiland versieren en daar weer achter, in de oude schuur, komt Globalloon van

Geloof, hoop en liefde bieden houvast aan wat kunstenaars doen.

Meschac Gaba, een hangende installatie van vijf meter diameter, samengesteld uit onderdelen van honderden nationale vlaggen. Verhulst: “Met deze alternatieve versie van de wereldbol wil de kunstenaar een indrukwekkend beeld tonen van de hoop en de noodzaak van saamhorigheid.”

SINT-PAULUSABDIJ

Even verderop aan de kerk van de Sint-Paulusabdij wordt een neonkunstwerk van Sef Peeters opgehangen, zo wijst Verhulst naar de bovenzijde van de kerkgevel: “Een knipperend neonlicht met de tekst UP, dat ons in al zijn eenvoud uitdaagt om te reflecteren op waar dit ons toe oproept.” De dames kuieren verder de kerk in waar voorin een installatie komt te staan van de jonge kunstenaar Juliëtte Minchin. Verhulst: “Het verstrijken van de tijd speelt steeds een grote rol in Juliëttes werk. Voor de Biënnale maakt zij een vijf weken brandende variant van haar beeld *La viellée au Candérou* (De wake bij kaarslicht) uit 2019. Het kubusvormige werk roept referenties op aan zowel het islamitische heiligdom

de Ka'aba, als aan het spirituele ritueel van het branden van kaarsen om overleden dierbaren te gedenken.”

We lopen verder de kerk in. Verhulst: “Daar bij het koor komt een crucifix te hangen van Robert Zandvliet met aan beide zijden engelen van Berlinde De Bruyckere. Met zijn kwaststreken realiseert Zandvliet een schilderkunstige ruimtelijkheid waarbij de vormen nooit helemaal abstract worden en er steeds een verwijzing blijft bestaan naar de zichtbare werkelijkheid. Bij De Bruyckere staat het menselijk lichaam centraal met terugkerende thema's als kwetsbaarheid, vergankelijkheid en eenzaamheid. In de gang met nissen worden bij de kleine altaartjes vier video's van Bill Viola getoond. De installatie heet *Martyrs*, een werk dat hij maakte voor Saint Paul's Cathedral in Londen. Naast de christelijke traditie en de religieuze symboliek, vormt ook het Japanse Zenboeddhisme een bron van inspiratie voor de Amerikaanse kunstenaar. Door de gefilmde beelden vertraagd af te spelen, rekt hij het moment uit en wordt onze ervaring van de handelingen verhevigd. Met de video's stelt Viola de vragen: waarvoor zou jij je leven willen geven? Voor welk ideaal, voor welk hoger doel?”

Na ruim twee kilometer wandelen, kijken en contempleren zullen de bezoekers de kerk verlaten via de naastgelegen kloostergang, waar een groot werk van de jonge

Sef Peeters, *UP*, 2000, neon, 35 x 30 x 0,3 cm.
© Foto: Stedelijk Museum Breda.

Syrisch-Nederlandse schilder Rabi Koria te zien zal zijn. Verhulst: “Hier wordt de Syrische cultuur verbonden met de onze. Honderden handbeschilderde tegels zullen aaneengesloten over vrijwel de volledige lengte van de gang liggen en een rivier suggereren die twee kanten op lijkt te stromen. De tijd heeft hier geen begin en geen einde, alles is vloeiend en oneindig. Een hoopvolle afsluiting van de biënnale, lijkt mij.”

BEZOEKEN

2e Biënnale Kunst in de Heilige Driehoek

Linthorst-Homanlaan 5

Oosterhout

www.kunstindeheiligidriehoek.nl

10-07 t/m 15-08

Bill Viola, *Earth Martyr*, 2014 (video still uit de *Martyrs* serie).

In deze nissen zullen de video's van Bill Viola te zien zijn.